

УДК 911.3:338.483.11(477.85)

Іванунік В.О.

Оцінка природної рекреаційно-туристичної місткості та її використання в Чернівецькій області

Актуальність дослідження. Найважливішим чинником виробництва туристичного продукту є природні ресурси, – ті компоненти природи, що на даному рівні розвитку продуктивних сил можуть використовуватися як засоби виробництва (земля, водні ресурси), предмети споживання (мінеральна сировина, лісові запаси, флора і фауна), об'єкти для рекреації (гори, ліси, моря, ріки, озера та прибережні зони водойм), а також кліматичні умови, в яких вони перебувають. Важливу роль у специфічному розвитку рекреаційно-туристичної галузі країни (регіону) відіграє наявність природних (рекреаційно-туристичних) ресурсів. Очевидно, що привабливість регіону для туристів залежить від якості природних ресурсів, що оцінюється багатьма відповідними критеріями, а також місця їх розташування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток певних видів туризму та рекреації, які базуються на природних ресурсах, починається з їх виявлення, вивчення та оцінки. Виділяють, наприклад, декілька видів оцінки природних туристично-рекреаційних ресурсів: технологічна – за функціональною придатністю ресурсів для туристично-рекреаційної діяльності; психологічна – залежно від естетичної цінності; фізіологічна – за ступенем комфортності; економічна – за ефективністю використання природних ресурсів у туризмі в порівнянні з ймовірним використанням їх в інших галузях народного господарства.

В українській науковій літературі з проблем оцінки туристсько-рекреаційних ресурсів найбільш відомими є роботи Долішнього М.І., Кравціва В.С., Бейдика О.О., Крачила М.П. та інших [1, 5, 6, 7].

За методично-науковими публікаціями Кравціва В.С., Гриніва Л.С., Копача М.В., Кузика С.П. відомі вдалі спроби оцінки рекреаційно-туристичної місткості територій Карпатського регіону [5].

З метою визначення найбільш перспективних територій пріоритетного розвитку туризму Гайдук А.Б. пропонує оціночні критерії та бальні шкали визначення якісних та кількісних параметрів для таких груп природних ресурсів: бальнеологічні, лісові, водні ресурси, природно-заповідні об'єкти [3].

Регіональну структуру туристсько-рекреаційних ресурсів області (на прикладах Чернівецької та Івано-Франківської областей) оцінено та проаналізовано відповідно Дудчак С.В., Шепетюк С.В., в першому випадку, ландшафтними, в другому – геоморфологічними складовими [2].

Постановка проблеми. В основу попередньої оцінки природних рекреаційно-туристичних ресурсів Чернівецької області нами покладена технологічна оцінка, яка відображає економічну складову туристично-рекреаційного потенціалу, та показує атрактивну та інвестиційну привабливість території.

Економічний потенціал території області, як правило, визначається через встановлення рекреаційної місткості території природних комплексів, області в цілому, а також рекреаційних центрів зокрема. Це дасть можливість встановити

оптимальну кількість туристів для конкретного сезону, а також порівняти її з реальною можливістю розміщення їх на відпочинок у межах області, та прогнозувати розвиток туристичної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Рекреаційна місткість території один з найважливіших економічних показників при плануванні рекреаційно-туристського господарства. Вона визначає якісний та кількісний стан рекреаційно-туристичних ресурсів.

Рекреаційна місткість – це загальна кількість осіб, які можуть одночасно перебувати на даній території, не завдаючи шкоди природному середовищу. При надмірному тривалому рекреаційному навантаженні, незважаючи на те, що рекреаційна діяльність є одним з найбільш екологічно безпечних видів господарства природне середовище, зазнає серйозних змін[5].

Рекреаційне навантаження – це допустима кількість рекреантів на одиницю площі, які одночасно можуть перебувати на даній території, після її пристосування до рекреаційних потреб, яка не викликає негативних наслідків в природному середовищі. Показник рекреаційного навантаження залежить від особливостей ландшафтної будови і функціональної спрямованості рекреаційного використання території [7].

Визначення норм рекреаційного навантаження залежать в основному від природних ландшафтів та сезону року. В загальній системі оцінок найбільший опір на вплив рекреаційного навантаження мають приморські природні комплекси (в нашому випадку це водосховище), найменшу – низовинні. Рекреаційне навантаження влітку є вищим, ніж зимою. Виходячи з цих даних встановлені нормативні показники рекреаційного навантаження для різних природних комплексів України.

Таблиця 1.

**Нормативні показники рекреаційного навантаження
на природні комплекси [5]**

Природні комплекси	Нормативи рекреаційного навантаження (осіб/км ²)					
	Літо			Зима		
	Min	Max	Сер.	Min	Max	сер.
Приморські	300	500	400	60	100	80
Озерні	80	150	115	16	45	30
Річкові	50	80	65	16	24	20
Низовинні	80	120	100	30	50	40
Горбогірно- височинні	100	150	125	40	60	50
Гірські	110	200	155	60	160	110

Дані нормативи дають загальне уявлення про норми рекреаційного навантаження на різні природні комплекси. Локалізовані показники рекреаційного навантаження для кожної окремо взятої території визначаються на місці з урахуванням конкретних природних умов.

Норми рекреаційного навантаження служать базою для визначення місткості рекреаційних територій. Рекреаційна місткість пов'язана з рекреаційним навантаженням і залежить від норми навантаження, площі рекреаційної території, часом перебування рекреантів в її межах, тривалості сприятливого погодного періоду.

Рекреаційна місткість визначається для кожного сезону окремо за

формулою:

$$V_i = \frac{N_i \times S_i \times C}{D_i},$$

де: V_i – рекреаційна місткість i -ї території, осіб; N_i – норма рекреаційного навантаження на i -ту територію, осіб/км²; S_i – площа i -ї рекреаційної території, км²; C – тривалість рекреаційного періоду, днів; D_i – середня тривалість перебування туристів і відпочиваючих на i -й території, днів.

Нам для розрахунку потрібно визначити норму рекреаційного навантаження на територію області за середньо зваженою величиною від площ природних комплексів. Зауважимо, що ми застосуємо норми рекреаційного навантаження на приморські природні комплекси до Дністровського водосховища для визначення рекреаційної місткості території.

Розрахунки показали, що нормою рекреаційного навантаження на територію Чернівецької області в літній період складає 122 (осіб/км²) а в зимовий 65 відповідно. Показники тривалості рекреаційного періоду для Чернівецької області в середньому становлять для зимового періоду 105 днів, а для літнього 123 дні. Середня тривалість перебування туриста у Чернівецької області в 2006 році становить 6,25 дня. За окремо проведеними розрахунками земельного кадастру, площа рекреаційної території в межах області складає 140520,0 га, що становить 17,4% території області. Аналогічний показник в цілому по Україні становить 15%.

Ці дані допомогли нам визначити рекреаційну місткість території Чернівецької області, яка в літній період становить 3373,8 тис. чол., а в зимній приблизно 1534,5 тис. чол. Зрозуміло, що цей показник, сам по собі не дає повної уяви про розвиток туристично-рекреаційного господарства області. Його потрібно розглядати разом з інфраструктурним забезпеченням відповідної території. Але маючи дані показники, ми можемо планувати розвиток рекреаційно-туристичної інфраструктури у відповідності з дотриманням всіх екологічних та соціальних нормативів. Таким, чином розрахуємо рекреаційну місткість для адміністративних районів Чернівецької області (табл. 2).

За методичними доробками обласний центр м. Чернівці розглядалось в територіально-просторовому аспекті, як і адміністративні райони, зважаючи на значну площу та просторовість розвитку рекреаційно-туристичної галузі.

В розподілі частки рекреаційних земель території Чернівецької області виділяються, окремі закономірності. Так в Заставнівському та Сокирянському районах ця частка складає 27,6% та 23,0% відповідно. У передгірних та гірських районах цей показник складає понад 20%. Найнижчі показники в Новоселицькому та Герцаївському районі 6,3% та 3,9% відповідно, це зумовлено насамперед високою густотою населення.

Більша половина сумарної рекреаційної місткості області припадає на гірські та передгірні райони. Найменш пристосовані до розвитку галузі Новоселицький та Герцаївський райони. Найбільш привабливими з економічної точки зору для розвитку рекреаційно-туристичного господарства є гірська та передгірна частина Чернівецької області, а також Дністровське водосховище.

З огляду на розвиток туристичної інфраструктури області спостерігається чітка тенденція до будівництва та розвитку нових туристичних комплексів за новими сучасними стандартами в гірській та передгірній частинах області. На сьогоднішній день тут, функціонують і будуються такі об'єкти: Міжнародний

Таблиця 2.
Рекреаційна місткість території Чернівецької області

Адміністративні території	Нормативи рекреаційного навантаження (осіб/км ²)		Площа			Тривалість рекреаційного періоду (дні)		Рекреаційна місткість (тис. чол.)		
	Літо	Зима	Загальна (га)	Рекреаційна (га)	Частка рекреаційної (%)	Літо	Зима	Літо	Зима	Сумарна
Вижницький район	137	78	90350,0	24089,0	26,7	112	132	591,4	396,8	988,2
Герцаївський район	93	37	30871,0	11198,1	3,9	125	102	22,3	7,2	29,5
Глибоцький район	98	35	67355,0	9058,0	13,4	125	102	177,5	51,7	229,2
Заставнівський район	96	35	61923,0	17077,4	27,6	125	102	327,9	97,5	425,4
Кельменецький район	142	37	67017,0	8627,9	12,9	125	102	245,0	52,1	297,1
Кіцманський район	96	35	60846,5	6402,3	10,5	125	102	123,0	36,5	159,5
Новоселицький район	93	37	73799,0	4627,3	6,3	125	102	86,0	27,9	113,9
Путільський район	153	109	87798,0	16690,6	19,0	107	144	437,2	419,2	856,4
Сокрянський район	142	37	66797,0	15382,5	23,0	125	102	436,8	92,9	529,7
Сторожинецький район	137	78	115985,0	25217,9	21,7	118	125	652,3	393,4	1045,7
Хотинський район	125	62	71592,0	8676,5	12,1	125	102	217,0	87,8	304,8
м. Чернівці	102	35	15245,5	3472,4	22,7	125	102	70,8	19,8	90,6
Чернівецька область	122	65	809579,0	140520,0	17,4	123	105	3373,8	1534,5	4908,3

спортивно-оздоровчий комплекс “Перевал Німчич” с. Підзахаричі, Путильського району; туристичний комплекс “Мигове” в с. Мигове, Вижницького району; база відпочинку “Аква-плюс” с. Глибочок, Сторожинецького району; спортивно-оздоровчий комплекс “Цецино” в м. Чернівці; туристичний комплекс “Лекече” в с. Лопушна; “СВ-тур” в с. Долішній Шепіт; “Стіжок” смт. Берегомет Вижницького району. Паралельно в цих районах найкраще розвинений і сільський зелений туризм.

Останнім часом почали спостерігатися позитивні тенденції в розвитку туристичної інфраструктури на рівнинній території тут функціонує: туристичний комплекс “Сонячна долина” в с. Бояни, Новоселицького району; Лижний парк “Горбово” в с. Горбова Герцаївського району; будується туристичний комплекс “Зелена діброва” у с. Валя-Кузьмин Глибоцького району.

Зовсім протилежна ситуація на Дністровському водосховищі, тут переважає неорганізований “дикий” туризм, а також рекреація вихідного дня, такі види туристично-рекреаційної діяльності не можуть дати економічного ефекту.

Висновки: Конструктивність методичних доробок з визначення рекреаційно-туристичної місткості досить впевнено відображає тенденційні зрушення в розвитку туристичної інфраструктури області. За рекреаційно-туристичним потенціалом більше 17% території області найбільш перспективні вже сьогодні інтенсивно розвивати кілька напрямів галузі.

Рекреаційно-туристичні центри області сформовані у двох самостійних векторах. Одні традиційно розвиваються на історично сформованих природних та антропогенних атракціях, проте існують і такі, що здатні успішно розбудовуватись на новій соціально-економічній основі.

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: Методологія та методи аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: КНУ, 2001. – 397 с. 2. Дутчак С.В. Туристсько-рекреаційні ресурси ландшафтів (на прикладі території Чернівецької області) / Автореф. дис. ... канд. геогр. наук. – Чернівці, 2007 р. – 21 с. 3. Гайдук А.Б. Економічне регулювання розвитку сфери туристичних послуг / Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.02.03. – Держ. ун-т “Львівська політехніка”. – Л., 1999. – 19 с. 4. Географія Чернівецької області // За ред. Я.І. Жупанського. – Чернівці, 1993. – 192 с. 5. Кравців В.С., Гринів Л.С., Копач М.В., Кузик С.П. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери. – Львів: НАН України, 1999. – 78 с. 6. Крачило М.П. Основи екології та природокористування: Навч. посібник. – К.: Крамар, 1998. – 170 с. 7. Рекреаційно-туристичний комплекс України / Відп. ред. М.І. Долішній. – Львів: Ін-т регіональних досліджень НАН України, 1997. – 259 с.

Developing methods to assess the natural recreation potential tourism resources, or attractions, is among the key issues within the tourismology studies. The version of the certain complex assessment recreation potential tourism resources of the Chernivtsi Region.